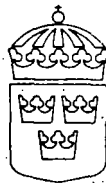

Justitiekammarens betänkande

1987/88:28

om anslag till åklagarväsendet
(prop. 1987/88:100 bil. 4, C, jämte motioner)

JuU
1987/88:28

ANDRA HUVUDTITELN

Åklagarväsendet

1. Riksåklagaren

Propositionen

Regeringen har i proposition 1987/88:100 bilaga 4 (justitiedepartementet) under punkt C 1 (s. 70–72) föreslagit riksdagen att till Riksåklagaren för budgetåret 1988/89 anvisa ett ramanslag om 14 303 000 kr.

Motion

1987/88:Ju302 av Bengt Harding Olson (fp) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till sådan ändring i rättegångsbalken att riksåklagaren åläggs undersökningsledarskap i vissa brottmål.

Utskottet

Medelsberäkningen m.m.

Åklagarväsendet har under senare år varit föremål för en översyn i organisatoriskt hänseende. En ändrad regional organisation genomfördes den 1 juli 1985 (prop. 1982/83:158, JuU 1983/84:6. rskr. 35). På grundval av förslag i betänkandet (Ds Ju 1983:19) Riksåklagaren och hans kansli samt i 1985 års budgetproposition lade riksdagen på våren 1985 fast riktlinjer för verksamheten i riksåklagarens kansli (prop. 1984/85:100 bil. 4 s. 56–72. JuU 30, rskr. 304). Riktlinjerna avsåg bl.a. rent organisatoriska frågor, verksamheten med att utfärda föreskrifter och allmänna råd samt inspektionsverksamheten. De innefattade också införandet av en rådgivande nämnd samt vissa inskränkningar i det s.k. överprövningsförfarandet.

Den lokala åklagarverksamheten har varit föremål för en översyn av åklagarkommittén som redovisat sitt arbete i betänkandet (SOU 1986:26) Åklagarväsendets lokala organisation m.m. I ett särskilt avsnitt i budgetpropositionen redovisar departementschefen sina överväganden med anledning av betänkandet. De utmynnar bl.a. i att flertalet av de frågor som kommittén behandlat överlämnas till riksåklagaren för vidare åtgärder. Utskottet

återkommer i det följande till departementschefens överväganden i fråga om förslag av kommittén om att lägga samman de minsta åklagardistrikten.

I budgetpropositionen lämnar departementschefen vidare en redogörelse för en bl.a. inom åklagarväsendet pågående försöksverksamhet med treåriga budgetramar (se prop. 1986/87:100, bil. 1 s. 53 ff). Försöksverksamheten går ut på att de deltagande myndigheterna skall göra en noggrann budgetplanering för tre år i taget. Detta innebär att en fördjupad beskrivning och analys liksom även en mer genomgripande prövning av myndighetens område kommer att göras vart tredje år medan budgetarbetet de mellanliggande åren kan bli mindre omfattande. Som en konsekvens härav anges i budgetpropositionen resursramarna för den kommande treårsperioden utifrån kända förhållanden. Resursramarna för åren två och tre av perioden kan betraktas som planeringsramar för verksamheten. Anslaget för resp. budgetår skall liksom tidigare beslutas av riksdagen. En ny anslagstyp, benämnd ramanslag, har införts. Det innebär att medel får sparas för förbrukning under senare budgetår och omvänt att överskridande får ske om motsvarande medel sparas på nästkommande budgetårs anslag.

Regeringens förslag till medelsanvisning för budgetåret 1988/89 bygger på en begränsad tillämpning av huvudförslaget om besparingar (jfr JuU 1986/87:19) och innebär viktiga satsningar vid riksåklagarens kansli. Det rör sig t.ex. om ett ökat ADB-stöd och om olika åtgärder bl.a. på utbildningssidan för att främja den lokala administrativa utvecklingen.

Utskottet har under senare år vid flera tillfällen uttryckt oro för anslagsutvecklingen på sikt (JuU 1985/86:22 och JuU 1986/87:19). Förslagen i propositionen innebär såvitt utskottet kan bedöma att besparingar blir erforderliga först när rationaliseringseffekterna av bl.a. det ökade ADB-stödet kan förväntas bli märkbara. Detta anser utskottet vara en tillfredsställande lösning, och utskottet tillstyrker bifall till regeringens förslag om medelsanvisning.

Förundersökningsledningen i vissa brottmål

I motion 302 begärs att riksåklagaren skall åläggas att överta *förundersökningsledarskapet i vissa exceptionella brottmål*. Utskottet behandlade liknande motionsyrkanden förra året (JuU 1986/87:19 s. 7 ff), då frågan liksom nu väcktes med anledning av förundersökningen rörande mordet på Olof Palme. För en närmare redogörelse av reglerna om förundersökning i brottmål hänvisas till fjolårets betänkande. Utskottet konstaterar här endast att riksåklagaren enligt 7 kap. 5 § rättegångsbalken har möjlighet att överta förundersökningsledarskapet i varje brottmål.

Den 22 maj 1986 beslutade regeringen att tillkalla en juristkommission med anledning av mordet på Olof Palme. Kommissionen fick till uppgift att göra en granskning av hur berörda myndigheter och andra samhällsorgan utfört sina uppgifter. En viktig del av kommissionens uppdrag var att granska brottsutredningen. Kommissionens arbete som nu är avslutat har redovisats i två betänkanden, SOU 1987:14 och SOU 1987:72. Regeringen tillsatte i mars 1987 en parlamentarisk kommission för fortsatt granskning med anledning av mordet på Olof Palme. En huvuduppgift för den parlamentariska kommis-

sionen är enligt direktiven (dir. 1987:15) att värdera och dra slutsatser av det material som juristkommissionen tagit fram samt att lägga fram de förslag för framtiden som materialet kan föranleda. Den parlamentariska kommissionen skall göra överväganden om de olika principiella frågor rörande bl.a. ansvarsförhållandena mellan berörda myndigheter som brottsutredningen har gett upphov till.

Frågan om vilka slutsatser som bör dras när det gäller den författningsmässiga regleringen av förundersökningen i brottmål ligger uppenbarligen inom ramen för den parlamentariska kommissionens uppdrag. Något initiativ i saken från riksdagens sida påkallas därför inte, och utskottet avstyrker bifall till motion 302.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *medelsanvisningen* att riksdagen med bifall till regeringens förslag till Riksåklagaren för budgetåret 1988/89 anvisar ett ramanslag om 14 303 000 kr.,
2. beträffande *förundersökningsledningen i vissa brottmål* att riksdagen avslår motion 1987/88:Ju302.

2. Åklagarmyndigheterna

Propositionen

Regeringen har under punkt C 2 (s.72-74) föreslagit riksdagen att till Åklagarmyndigheterna för budgetåret 1988/89 anvisa ett ramanslag om 324 985 000 kr.

Motioner

1987/88:Ju301 av Kenth Skårvik (fp) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om det negativa i att flytta åklagarmyndigheten i Mölndal till Göteborg,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att åklagarmyndigheten för Mölndals och Härryda kommuner även i fortsättningen bör få ha kvar sitt säte i Mölndal i närheten av polismyndigheten i Mölndal.

1987/88:Ju303 av Bengt Harding Olson (fp) vari yrkas att riksdagen begär att regeringen tillsätter en utredning med uppgift att förstärka medborgarinflytandet inom åklagarväsendet.

1987/88:Ju304 av Ingbritt Irhammar och Marianne Andersson (c) vari med hänvisning till vad som anförts i motion 1987/88:Jo752 yrkas

1. att riksdagen av regeringen begär förslag om införande av en särskild statsåklagare för miljömål,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utbildning för åklagare.

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om minskad användning av åtalsunderlåtelse och rapporteftergift.

1987/88:Ju811 av Olof Johansson m.fl. (c) vari yrkas

22. att riksdagen beslutar att de före den 1 juli 1985 gällande reglerna om åtalsunderlåtelse åter skall gälla.

1987/88:Ju812 av Bengt Westerberg m.fl. (fp) vari yrkas

2. att riksdagen beslutar om sådana ändringar av rättegångsbalken och lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare att reglerna om åtalsunderlåtelse och förundersökning skall återgå till den lydelse de hade före den 1 april 1985.

Utskottet

Medelsanvisningen

Anslaget omfattar de regionala och lokala åklagarmyndigheterna samt statsåklagarmyndigheten för speciella mål.

Regeringens förslag till medelsberäkning innebär att åklagarmyndigheterna för den kommande treårsperioden undantagits från tillämpning av huvudförslaget om besparing. Bakgrunden är, enligt vad departementschefen anför, att arbetsläget vid framför allt de lokala åklagarmyndigheterna alltjämt är ansträngt, och att även en tillämpning av ett begränsat huvudförslag skulle medföra att ett antal nyligen inrättade åklagartjänster måste dras in, vilket skulle stå i strid med de satsningar som under de senare åren gjorts på åklagarväsendet. För budgetåret 1988/89 innebär förslaget en ökning med i det närmaste 30 milj. kr. i förhållande till anslaget för innevarande budgetår; totalt föreslås en medelsanvisning om inte fullt 325 milj. kr. Därvid har anslaget räknats upp för bestridande av kostnader för utbildnings- och informationsverksamhet samt för vissa ADB-investeringar.

Utskottet tillstyrker regeringens förslag till medelstildelning för åklagarmyndigheterna.

Mölnads åklagardistrikt

I motion 301 tar motionären avstånd från ett förslag av åklagarkommittén till ändrad åklagardistriktsindelning, som – om det genomfördes – skulle innebära bl.a. att *Mölnads åklagardistrikt* skulle läggas samman med Göteborgs åklagardistrikt.

Åklagarkommitténs förslag om sammanläggning av de minsta åklagardistriktet har kritiserats av remissinstanserna, och departementschefen anför i budgetpropositionen att hon inte kan bortse från denna kritik. Hon anser det i och för sig möjligt att vissa vinster skulle uppnås genom att skapa något större myndigheter, som får en större flexibilitet och en minskad sårbarhet. Samtidigt förloras emellertid, anser departementschefen, delvis den nära kontakt som de mindre myndigheterna i dag har med de lokala förhållandena och med andra lokala organ. Hon är därför inte nu beredd att godta åklagarkommitténs förslag till ändrad åklagardistriktsindelning utan anser

att det bör gå att finna organisatoriska lösningar som förenar de större myndigheternas fördelar med möjligheten att ha en fortsatt lokal anknytning av verksamheten.

Enligt utskottets uppfattning får önskemålet i motion 301 alltså anses tillgodosett.

Medborgarinflytande inom åklagarväsendet

I motion 303 framförs önskemål om en utredning i syfte att förstärka *medborgarinflytandet inom åklagarväsendet*. Motionären anför att medborgarinflytande till att börja med bör införas på regional nivå och att senare bör övervägas att införa medborgarinflytande också på lokal nivå. Motionären anser att starka skäl talar för att en rådgivande nämnd införs hos regionåklagarmyndigheterna.

Utskottet behandlade frågan om medborgarinflytande inom åklagarväsendet i ett betänkande om medverkan av lekmän inom åklagarväsendet år 1982 (JuU 1982/83:2). Utskottet fann då att det beträffande verksamheten vid riksåklagarens kansli fanns utrymme för en meningsfull medverkan av lekmän. Utskottet uttalade vidare bl.a. att det kunde finnas skäl att överväga förutsättningarna för någon form av lekmannainflytande också på regional nivå. Utskottet underströk dock att den egentliga åklagarfunktionens utövande i det enskilda fallet måste undantas från medborgarinflytande. Vad utskottet uttalat gav riksdagen regeringen till känna som sin mening (rskr. 1982/83:22).

Sedan frågan om medborgarinflytande därefter varit föremål för utredning inom justitiedepartementet (Ds Ju 1983:19) lade regeringen år 1985 (prop. 1984/85:100, bil. 4 s. 65 ff, JuU 30 s. 2, rskr. 304) fram ett förslag om inrättande av en rådgivande nämnd vid riksåklagarens kansli.

Vad gäller avgränsningen av den rådgivande nämndens kompetensområde anfördes i propositionen att nämnden bara bör ta befattning med frågor av större vikt eller principiell betydelse inom de områden som rör administrationen av åklagarväsendet och riksåklagarens verksamhet när det gäller att utfärda föreskrifter och allmänna råd. Även tillsynsverksamheten i övrigt, i den mån den ligger utanför den egentliga åklagarverksamheten, bör höra till verksamhetsområdet. Däremot, anfördes det i propositionen, lämpar sig inte åklagarverksamheten i det enskilda fallet för medborgarinflytande. Utskottet, som fann att förslaget om en parlamentariskt förankrad rådgivande nämnd hos riksåklagaren låg väl i linje med utskottets tankar år 1982, tillstyrkte bifall till propositionen. Riksdagen följde utskottet.

Vid ställningstagande till motionsönskemålet noterar utskottet att kravet på parlamentarisk insyn i åklagarverksamheten på regional och lokal nivå kan sägas vara tillgodosett genom den lekmannamedverkan i riksåklagarens kansli som sker genom den rådgivande nämndens verksamhet; nämndens medverkan avser ju även riksåklagarens tillsynsverksamhet. Härtill kommer att en utvidgning av lekmannamedverkan bör övervägas först då ytterligare erfarenheter vunnits av den rådgivande nämndens verksamhet. Även om utskottet har en positiv grundinställning till medborgarinflytande inom åklagarväsendet kan utskottet alltså inte för närvarande tillstyrka en sådan utredning som begärs i motionen, och utskottet avstyrker bifall till denna.

I motion 304 framställs yrkanden rörande *miljömål*. Motionärerna begär dels att en särskild statsåklagare för miljömål skall utses, dels att åklagarna skall få en särskild utbildning som tar sikte på utredning och lagföring av miljöbrott.

För åklagarverksamheten är landet indelat i 13 regioner. Vid de regionala myndigheterna, som var och en leds av en överåklagare, tjänstgör andra statsåklagare samt distriktsåklagare som handlägger vissa speciella typer av mål, främst sådana som rör ekonomisk brottslighet. Vid sidan av de regionala myndigheterna finns en särskild statsåklagarmyndighet för speciella mål. Åklagare vid den myndigheten handlägger mål i hela landet, i första hand mycket omfattande mål eller mål som rör flera regioner. Regionåklagarmyndigheterna infördes år 1985 (prop. 1982/83:158, JuU 1983/84:6, rskr. 35). Skälet för den omorganisation som gjordes då var bl.a. att de regionala myndigheterna behövde en bredare bas och större flexibilitet för att kunna bemästra de ökade problemen med omfattande och tidskrävande mål.

Utskottet har inhämtat att utbildningsinsatser beträffande miljömål har genomförts i riksåklagarens regi under senare år och att viss kompetens för sådana mål redan finns inom regionåklagarorganisationen. Här skall också nämnas att riksåklagaren för närvarande går igenom rättstillämpningen vid miljöbrott (prop. 1987/88:85). Mot denna bakgrund och med hänvisning till de ytterligare utbildningsinsatser som, enligt vad som framgår nedan, kan förväntas finner utskottet inte skäl att nu föreslå att en särskild statsåklagare för miljömål utses. Motion 304 i denna del avstyrks.

I proposition 1987/88:85 om miljöpolitiken inför 90-talet, som nu behandlas av riksdagen, framhåller det föredragande statsrådet att tillsynsmyndigheternas skyldighet att verka för att brott mot miljöskyddslagen beivras förutsätter att polisens och åklagarens förundersökning sker med erforderlig kompetens. Det är därvid angeläget att rättsväsendets personal har den utbildning som behövs med hänsyn till deras befattning med miljömål. Särskilda utbildningsinsatser för åklagar- och polispersonal som arbetar med miljöbrottsutredningar bör genomföras i syfte att effektivisera tillämpningen av sanktionssystemet på miljöområdet, slutar det föredragande statsrådet som i denna fråga samrätt med chefen för justitiedepartementet (s. 275 och 288). Utskottet kan också konstatera att riksåklagaren redan tidigare, så som framgår av hans anslagsframställning, räknat med att anordna fördjupad utbildning i den lagstiftning som rör miljöbrott.

Mot den här redovisade bakgrunden anser utskottet inte att det för närvarande finns anledning till något uttalande från riksdagens sida beträffande utbildning av åklagarpersonal för miljömål. Utskottet avstyrker med hänvisning till vad som ovan anförts bifall till motion 304 i denna del.

Åtalsunderlåtelse m.m.

I motionerna 804, 811 och 812 kritiserar nuvarande möjligheter att underlåta åtal. Enligt motionerna 811 och 812 bör en återgång ske till tidigare, mer restriktiva regler. Även i motion 804 föreslås en begränsning av möjligheten att besluta om åtalsunderlåtelse, och därutöver begärs också inskränkningar i

möjligheten att lämna rapportteftergift. I motion 812 kritiserar också reglerna om s.k. förundersökningsbegränsning, dvs. möjligheterna att i vissa fall underlåta att inleda resp. att lägga ned en redan inledd förundersökning.

Utskottet behandlade förra året flera motionsyrkanden om *åtalsunderlåtelse och förundersökningsbegränsning* av samma innebörd som de som nu är föremål för behandling. För en redogörelse för innehållet i gällande rätt och de överväganden utskottet då gjorde i dessa frågor hänvisas till utskottets betänkande JuU 1986/87:19 s. 5 ff. Utskottet fann då sammanfattningsvis att lagstiftningen om åtalsunderlåtelse i sin nuvarande form får anses vara en rimlig avvägning mellan de intressen av skilda slag som gör sig gällande inom brottsbekämpningen. Utskottet kunde därför inte instämma i de framförda kraven på en återgång till tidigare, mer restriktiva regler för åtalsunderlåtelse och förundersökningsbegränsning. Utskottet finner inte anledning att nu göra en annan bedömning. Utskottet konstaterar dock att regeringen nyligen överlämnat en remiss om vissa frågor om åtalsunderlåtelse för unga lagöverträdare till lagrådet och att en proposition i ärendet kan förväntas under våren.

Enligt huvudregeln i 9 § polislagen (1984:387) skall en polisman, när han får kännedom om ett brott som hör under allmänt åtal, lämna en rapport om det till sin förman så snart det kan ske. Möjligheten att lämna *rapportteftergift* regleras i 5 kap. 5 § polisförordningen (1984:730). En polisman får sålunda lämna rapportteftergift eller låta bli att lämna rapport vidare till åklagare och nöja sig med ett påpekande eller en erinran till den felande, om det är uppenbart att i händelse av lagföring annan påföljd än böter inte skulle komma att ådömas och brottet med hänsyn till omständigheterna är att bedöma som obetydligt.

Möjligheten att lämna rapportteftergift utvidgades år 1984 (prop. 1983/84:111, JuU 27, rskr. 331) till att omfatta även brott med fängelse i straffskalan. Kravet på att överträdelsen med hänsyn till omständigheterna skulle framstå som obetydlig förblev dock oförändrat. Lagändringen tog särskilt sikte på sådana straffbara handlingar för vilka fängelse visserligen ingick i straffskalan men i praktiken endast bötesstraff utdömdes.

Utskottet fann i 1984 års betänkande att institutet rapportteftergift kunde bli ett verksamt medel i ansträngningarna att begränsa de brottsbeivrande myndigheternas bestyr med mera bagatellartade förseelser och att därigenom kunde skapas ett ökat utrymme för att koncentrera resurserna till den allvarligare brottsligheten. Denna utskottets bedömning har alltså giltighet. Utskottet vill i sammanhanget också peka på att reglerna om rapportteftergift, förundersökningsbegränsning och åtalsunderlåtelse tillsammans utgör ett regelkomplex som kan sägas syfta till att förhindra att knappa resurser används för att beivra lagöverträdelser som i det enskilda fallet framstår som bagatellartade. En inskränkning i möjligheten att lämna rapportteftergift torde sålunda också medföra ändringar när det gäller åtalsunderlåtelse och förundersökningsbegränsning; något som utskottet som nyss framgått inte är berett att tillstyrka.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet bifall till här behandlade yrkanden i motionerna 301, 303, 304, 804, 811 och 812.

Utskottet hemställer

1. beträffande *medelsanvisningen*
att riksdagen med bifall till regeringens förslag till *Åklagarmyndigheterna* för budgetåret 1988/89 anvisar ett ramanslag om 324 985 000 kr.,
2. beträffande *Mölnads åklagardistrikt*
att riksdagen avslår motion 1987/88:Ju301,
3. beträffande *medborgarinflytande inom åklagarväsendet*
att riksdagen avslår motion 1987/88:Ju303,
4. beträffande *en särskild statsåklagare för miljömål*
att riksdagen avslår motion 1987/88:Ju304 i denna del (yrkande 1),
5. beträffande *åklagarutbildning för miljömål*
att riksdagen avslår motion 1987/88:Ju304 i denna del (yrkande 2),
6. beträffande *åtalsunderlåtelse m.m.*
att riksdagen avslår motion 1987/88:Ju804 i denna del (yrkande 4),
motion 1987/88:Ju811 i denna del (yrkande 22) och motion 1987/88:Ju812 i denna del (yrkande 2).

Stockholm den 15 mars 1988

På justitieutskottets vägnar

Karin Ahrland

Närvarande: Karin Ahrland (fp), Lars-Erik Lövdén (s), Hans Pettersson i Helsingborg (s), Björn Körlof (m), Helge Klöver (s), Ulla-Britt Åbark (s), Sven Munke (m), Hans Göran Franck (s), Birthe Sörestedt (s), Hans Petersson i Röstånga (fp), Bengt-Ola Rytter (s), Elving Andersson (c), Eva Johansson (s), Göran Ericsson (m) och Ingbritt Irhammar (c).

Reservationer

1. Medborgarinflytande inom åklagarväsendet

Karin Ahrland (fp), Björn Körlof (m), Sven Munke (m), Hans Petersson i Röstånga (fp) och Göran Ericsson (m) är skiljaktiga beträffande motiveringen till utskottets ställningstagande vad gäller *medborgarinflytande inom åklagarväsendet* och anser att den del av utskottets yttrande som på s. 5 börjar med "Vid ställningstagande" och slutar med "till denna" bort ha följande lydelse:

Kravet på parlamentarisk insyn i åklagarverksamheten på regional och lokal nivå är enligt utskottets uppfattning tillgodosett redan genom den lekmanamedverkan i riksåklagarens kansli som sker genom den rådgivande nämndens verksamhet; nämndens medverkan avser ju bl.a. riksåklagarens tillsynsverksamhet samt utfärdandet av föreskrifter som är vägledande för rättstillämpningen vid de lokala och regionala myndigheterna. Att ytterliga

re utvidga lekmanamedverkan synes utskottet knappast meningsfullt. Snarare skulle sådana regionala nämnder som motionären förordar medföra en byråkratisk omgång utan att tillföra några fördelar i form av t.ex. större enhetlighet i rättstillämpningen. Utskottet är således inte berett att tillstyrka en sådan utredning som begärs i motionen utan föreslår att riksdagen avslår densamma.

2. En särskild statsåklagare för miljömål

Elving Andersson (c) och Ingbritt Irhammar (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 6 börjar med "Utskottet har inhämtat" och slutar med "del avstyrks" bort ha följande lydelse:

Antalet miljömål är litet. Under en 20-årsperiod har förundersökning inletts i endast 147 fall. Erfarenheterna av miljömål är därför små inte endast på de lokala åklagarmyndigheterna utan även på de regionala. Samtidigt är miljömålen ofta komplicerade och kräver djupa kunskaper i tekniska och andra frågor av icke-juridisk natur. Ofta berörs mer än en åklagarregion av brottsligheten och handläggningen kan vara synnerligen tidskrävande.

Det kan enligt utskottets uppfattning inte heller bortses från att miljöbrott ofta har samband med kvalificerad ekonomisk brottslighet. Det är också av detta skäl lämpligt att det finns ett organisatoriskt samband mellan miljö- och ekobrottsåklagare. Utskottet vill därför förordna en organisatorisk lösning för miljömålens del som motsvarar den som redan gäller beträffande den ekonomiska brottsligheten och tillstyrker därmed bifall till yrkandet i motion 304 om en särskild statsåklagare för miljömål.

dels att utskottets hemställan under moment 4 bort ha följande lydelse:

4. beträffande *en särskild statsåklagare för miljömål*
att riksdagen med bifall till motion 1987/88:Ju304 i denna del (yrkande 1) hos regeringen begär förslag om införande av en särskild statsåklagare för miljömål.

3. Åtalsunderlåtelse m.m.

Karin Ahrlund (fp), Björn Körlof (m), Sven Munke (m), Hans Petersson i Röstånga (fp), Elving Andersson (c), Göran Ericsson (m) och Ingbritt Irhammar (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 7 börjar med "Utskottet fann" och slutar med "och 812" bort ha följande lydelse:

Brottsligheten i samhället ökar på ett oroande sätt. Detta gäller såväl den allvarligare brottsligheten som den mindre allvarliga. Rättsväsendets resurser är hårt ansträngda. Reglerna om åtalsunderlåtelse ingår i det komplex av olika åtgärder som har vidtagits för att söka förbättra den ansträngda situationen och styra resurserna på ett lämpligt sätt.

Utskottet anser emellertid att möjligheterna till åtalsunderlåtelse, förundersökningsbegränsning och rapporteftergift har kommit att utvidgas alltför mycket. Det är enligt utskottets mening befogat att nu hävda vissa centrala principer i straffrätten såsom likheten inför lagen och förutsebarhet i

rättskipningen. Dessa principer är satta i fara och tilltron till rättsväsendet kan härigenom komma att skadas allvarligt. Även rollfördelningen mellan åklagare och domstolar har kommit att rubbas genom att åklagarna tillförts alltmer som traditionellt uppfattas som renodlade domstolsuppgifter.

Utskottet vill vidare peka på det självklara förhållandet att det är utomordentligt viktigt att överträdelse av straffrättsliga bestämmelser leder till en reaktion från samhällets sida. Om sanktionerna uteblir förlorar de uppställda reglerna sin trovärdighet, och respekten för rättsväsendet urholkas. I förlängningen ligger här stora faror för upprätthållandet av den allmänna laglydnaden. En sådan utveckling kan inte accepteras.

För unga människor är det nödvändigt att samhället ger klara normer och konsekventa handlingsmönster. Ett system som innebär att lagöverträdelser ofta inte beivras – eller beivras inkonsekvent och ryckvis – får en destruktiv inverkan på ungdomarnas ofta utvecklade rättsbegrepp.

Här vill utskottet också framhålla det välkända förhållandet att lagföringen i sig har en brottsförebyggande effekt, såväl allmänpreventivt som individualpreventivt.

Sammanfattningsvis vill utskottet uttala sitt stöd för vad som anförs i motionerna 804, 811 och 812 om att reglerna om åtalsunderlåtelse, förundersökningsbegränsning och rapporteftergift bör göras mer restriktiva. Det torde vara lämpligt att återgå till den ordning som gällde före den senaste lagändringen i ämnet. En sådan återgång bör ske så snart som möjligt. De närmare frågorna med anledning av en sådan ändring – t.ex. ikraftträdandet – får det dock överlåtas på regeringen att bedöma.

Vad utskottet sålunda har anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under moment 6 bort ha följande lydelse:

6. *beträffande åtalsunderlåtelse m.m.*

att riksdagen med anledning av motionerna 1987/88:Ju804 i denna del (yrkande 4), 1987/88:Ju811 i denna del (yrkande 22) och 1987/88:Ju812 i denna del (yrkande 2) som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.